

Nazis a la Costa Brava

Set fotografies sense identificar conservades en un arxiu municipal; nazis, falangistes i militars franquistes i alemanys; un xalet esplèndid de Sant Feliu de Guíxols; industrials surers d'origen alemany... una història oblidada que el temps ha tintat de llegenda.

L'Espanya neutral no va existir mai. Durant la II Guerra Mundial no va ser pas un idíl·lic paradís neutral, lliure de maquinacions i maniobres de rerefons bèl·lic. Quan els cops de canó s'ensenyorien d'Europa i les gernacions feixistes caminaven per damunt les democràcies occidentals, l'Espanya de Franco, formalment neutral, col·laborava estretament amb el règim nazi i fins i tot promovia "visites de cortesia". A Sant Feliu de Guíxols es va poder comprovar llavors les conseqüències d'aquesta col·laboració. En aquest poble de la Costa Brava hi havia –i hi ha encara, malgrat el pas dels anys i la deixadesa dels actuals propietaris– un xalet conegut amb el nom de can Casas. Els Casas eren una de les famílies ganxones que tenia tradició dins la indústria del suro a la ciutat. L'industrial Casas, que en aquell moment era propietari de la finca, arran de la victòria "nacional" del 1939 s'havia vist obligat a quedar-se a Suïssa, on ell i la seva muller havien anat de viatge, i ja no n'havien pas pogut tornar. Aquesta finca seria l'escenari de les "visites de cortesia". El germà d'aquest industrial, esdevingut nou propietari, ja es va encarregar d'omplir-lo de "visitants".

L'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols conserva les fotografies que mostren la col·laboració. Al xalet Casas, una esplèndida construcció modernista de l'arquitecte gironí Rafael Masó, un devessall de personatges hi són mostrats: un grapat de nazis –amb llurs uniformes–, falangistes, militars –espanyols i alemanys– i civils que van flir-

tejar amb els feixismes del moment. Tot això amenitzat per trompeters, timbalers i joventuts del NSDAP, el Partit Nacionalsocialista Obrer Alemany.

Són fotografies impactants, molt temptadores per a l'investigador: oficials nazis, de la Wehrmacht (forces armades), de la Luftwaffe (aviació alemanya), de les HJ (les Joventuts Hitlerianes), de la BDM (Lliga de Noies Alemanyes), falangistes, militars espanyols –fins i tot un general– i un oficial d'una marina ignota. Tot plegat un caramel que l'investigador havia d'aconseguir. I l'investigador va començar a furgar al dedins de la memòria popular a fi de descobrir com continuava la història que insinuaven les fotografies, conèixer el nom dels protagonistes, d'aquells qui estaven darrere les bambolines, etc.

L'Arxiu Municipal, a part de les set fotografies del fotògraf "semioficial" de l'Ajuntament del moment, Pere Rigau, no disposava de res més. Calia recórrer a la memòria popular. Sempre, els ganxons que van viure aquella època han tingut present la "casa dels alemanys". Només era qüestió de trobar aquells qui sabessin alguna cosa sobre la casa i les seves activitats. Va entreveure dues persones. Ambdues van conèixer de prop les activitats que es realitzaven a la finca. Fins aquell moment, s'havia teoritzat molt. Mantes teories afloraven a la ment. Cap, però, contestava la pregunta que volia saber què hi feien els nazis a Sant Feliu. Totes les teories eren molt dèbils; pressuposaven massa coses, amb massa poca base. Era necessari descobrir quelcom

ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS. FONTS PERE RIGAU

Grup d'oficials nazis i falangistes davant la mansió Casas, un magnífic xalet modernista de Sant Feliu de Guíxols propietat d'un industrial surer.

que obrís algunes portes de l'entramat...

Aquest "quelcom" va ser el ganxó Lluís Palahí Xargay. Ell va ser la persona que va solucionar la pregunta del "per què?". Mitjançant diversos contactes a la ciutat, es va aconseguir trobar una de les persones que podia solucionar els dubtes. "La família Casas, després de la Guerra Civil, es va exiliar a Suïssa. No obstant això, el xalet va passar a mans del germà d'en Casas, un industrial de Barcelona casat amb una alemanya. Aquest el va llogar a l'Auxili Social Alemany. Aquesta societat tenia la intenció, per dir-ho així, de convertir la casa en una residència de vacances per a joves alemanys." Aquesta afirmació resolva els dubtes, de moment, perquè també en generava de nous. Continuàvem sense saber què havia mogut els alemanys a llogar la casa al germà d'En Casas exiliat a Suïssa, per bé que es descobrí que el xalet era una casa de vacances.

Això no obstant, apareixia, a la fi, un nom: l'Auxili Social Alemany. D'aquesta organització no se n'ha trobat cap element. Sembla com si no existís. O potser sí que funcionava però sota un altre nom. Altres persones completen el repartiment d'organitzadors: "Una persona de Sant Feliu realitzava, més o menys, les tasques d'amfitrió. Era Richard Schwenke." Heus ací un nou personatge. Una mena de col·laboracionis-

"L'Auxili Social Alemany volia convertir la casa en una residència de vacances per a joves alemanys"

ta alemany, amb residència a Sant Feliu de molts anys ençà. Cal destacar que la majoria d'industrials del sector surer i taper tenien la mateixa nacionalitat: Trachsler, Greiner, Bender, Heller, Müller... Tots alemanys. De la majoria no en sabem res, però, més endavant veurem que un d'aquests sí que va tenir a veure amb el xalet.

Si les fotografies podien continuar essent un misteri, Palahí Xargay el revela: "Es tractava de la inauguració de la casa com a residència de vacances de l'Auxili Social Alemany." L'afirmació parla per ella mateixa.

La trama de la que podia ser la història real es perfilava: les fotografies eren de l'acte d'inauguració del xalet com a casa de vacances, celebrat el 1939 o el 1940, un esdeveniment possible gràcies a l'organització que havia concebut l'Auxili Social Alemany, amb l'amable col·laboració de Richard Schwenke, i al lloguer desinteressat del germà de Casas, industrial barceloní casat amb una

DEL 22 AL 28
DE JULIOL
DE 2003**EL TEMPS 58 SOCIETAT**

Dalt, a l'esquerra, autoritats assistents a la inauguració de la mansió Casas com a centre de vacances alemany. S'hi poden veure oficials nazis, oficials de l'exèrcit alemany i espanyol, falangistes, oficials de la Guàrdia Civil i l'alcalde de Sant Feliu.

A sota, joves enquadrats en les DJ (Deutsche Jungvolk) i les BDM (Bund Deutscher Mädel) parlant per a les autoritats assistents. Possiblement eren el primer grup d'hostes a la casa.

Damunt d'esquestes ratlles, oficials alemanys i espanyols presents a l'acte.

dona d'ascendència alemanya. Les coses començaven a lligar...

Malgrat tot, no lligaven pas prou. Encara mancava l'essència. I Salvador Vilà la va destapar. L'entramat ara s'eixam-

plava, la teranyina es feia més complexa. Vilà va tenir una relació directa amb els habitants de la casa. Si bé que Palahí Xargay coneixia prou coses quant a la casa, mai havia tingut un contacte direc-

te amb els hostes; Salvador Vilà sí. Vilà no sols facilita més informació, sinó que també aclareix els claroscurs que podien haver aparegut fins llavors.

D'antuvi, diu que ell no coneix l'Auxili Social Alemany, que ell només coneix l'"Hogar Alemán", que disposava d'una casa d'estiueig a Sant Feliu i d'una casa de vacances d'hivern a Cercedilla (Madrid). La xarxa nazi comença a expandir-se, fins i tot a Sant Feliu, on es descobreix que prop de can Casas l'Hogar Alemán disposava de tres xalets més, a fi d'allotjar-hi els estiuejants que no cabien al xalet Casas. Igualment, la figura de Schwenke es defineix a bastament. Fins aquell moment, hom no sabia si pensar

can Casas

El xalet Casas (1914-1916) va ser obra de l'arquitecte modernista Rafael Masó. Masó va projectar allí les seves idees d'arquitectura domèstica, aquesta vegada adaptades per a un prohom ganxó. Concebuda com una ginesta gegant enmig de pins (és per això que té la teulada recoberta de ceràmica vidrada groga), a la casa va emprar l'arquitecte la seva ceràmica vidrada, els seus carreus de pedra de Girona i els seus vidres emplomats. El resultat és una construcció amb aquell aire d'estil centreuropeu que Masó estava adoptant i alhora adaptant-lo a un estil d'arquitectura, no sols moderna, ans també arrelada al país i que pogués configurar la nova Catalunya.

ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS. FONTS PERE RIGAU

En primer pla, timbalers de les Hitler Jugend (HJ, les Joventuts Hitlerianes) observant com s'hisca l'esvàstica.

que era un nazi o un alemany molt voluntariós vers el règim. Sembla que cal inclinar la balança cap a la primera opció: nazi. I, a més, convençut. Vilà explica que circulava el rumor –destaca que és un rumor– que deia que Schwenke era el cap del NSDAP a la zona; fins i tot de les SS. Pot, tanmateix, afirmar amb seguretat que es dedicava a fer propaganda del règim, que repartia la revista nazi d'abast europeu *Signal*, que feia classes d'alemany a joves i que convidava aquests a les festes del xalet. Vilà va ser un d'aquells nois. Així va tenir l'oportunitat de conèixer el darrer grup que es va hostatjar a la casa: 108 noies pertanyents al funcionariat de la França ocupada que van arribar l'any 1944. Vilà era qui els escrivia la correspondència.

Tornem a Schwenke. Segons Vilà, no era pas l'únic organitzador de les activitats de la casa: “També hi havia un altre personatge important, i que tenia relació amb la casa. Es tracta de Wilhelm Müller, un industrial del suro de Sant Feliu.

Era el cònsol alemany a la ciutat.” I, a més, aquest personatge té una llegenda afegida: “Corria el rumor en aquella època que deia que a sa Cova, a la Platja d'Aro actual, anaven a fornir-s'hi submarins alemanys i que ell cada nit anava a controlar-ho. Una cosa és certa: a les nits en Müller agafava el cotxe i no tornava pas fins tard.” Una llegenda

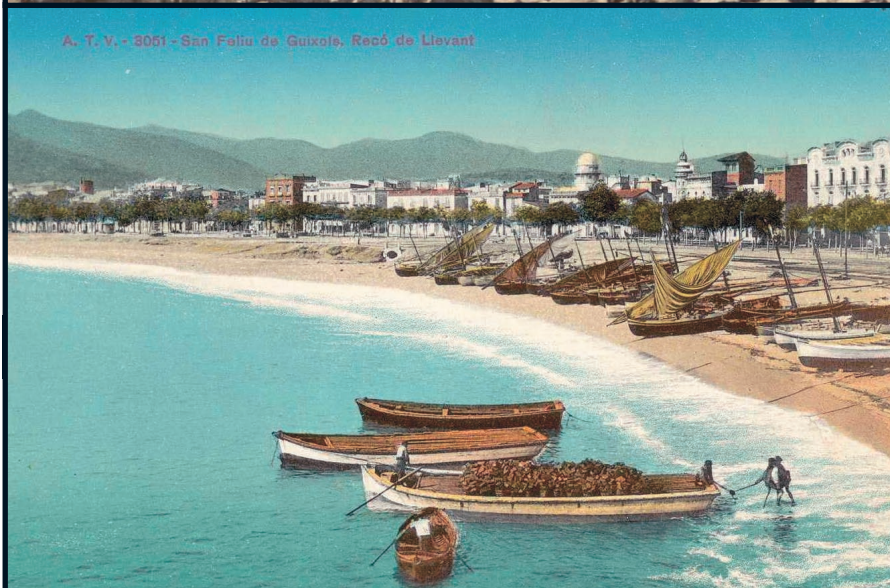
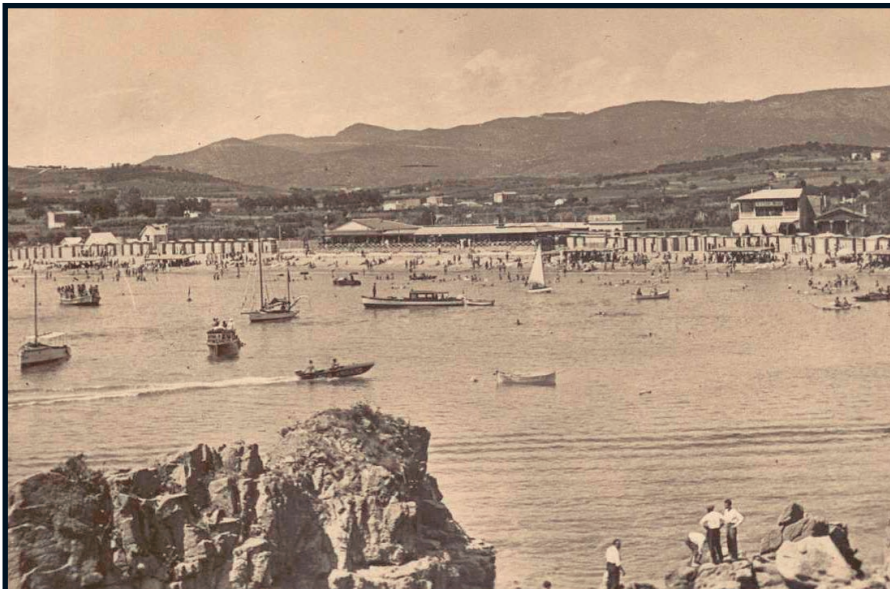
**“Corria el rumor
que en aquella
època els
submarins
alemanys anaven
a fornir-se a
Platja d'Aro”**

prou laminerera. Ja tenim dos personatges més: Müller, cònsol alemany a la ciutat i Schwenke, cap del NSDAP a la zona. I una tercera figura: Frau Yencks, la directora de la casa de vacances. També explica Vilà que va venir un grup de Joventuts Hitlerianes, tots ben uniformats i que van acampar prop de can Casas. No obstant això, Salvador Vilà no havia vist mai aquelles fotografies que mostren tants oficials nazis i tanta fanfàrria feixista.

Aquest esdeveniment nazi no s'ha d'estudiar com un fet aïllat a la Costa Brava: ans al contrari, s'ha de considerar com un episodi més dels viscuts al Principat durant aquella època. L'any 1940, Heinrich Himmler, *Reichführer* SS, va baixar a Montserrat cercant el Sant Greal. A Banyoles, també hi ha rumors que durant la mateixa època hi va haver una casa de repòs per a militars ferits alemanys... Altrament, cal sumar-hi el ja conegut cas de Canfranc, per on va entrar l'or nazi a Espanya, i la visita,

DEL 22 AL 28
DE JULIOL
DE 2003

EL TEMPS 60 SOCIETAT

EL TEMPS / ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUIXOLS. FONTS PERE RIGAU

Dalt, a l'esquerra, la badia de Sant Pol tal com era als anys 30. Era la platja més propera per els hostes de la casa de vacances. Al centre, la ciutat de Sant Feliu de Guixols tal com era a principis del segle XX, i a sota, can Casas en l'actualitat. Damunt d'aquestes ratlles, joves hitlerians amb la fanfàrria que els caracteritzava.

no tan coneguda aquesta, d'Albert Spener a Castella. Com es pot veure, el moviment nazi al Principat i a Espanya no va ser pas escadusser.

La història ja es perfila prou bé, fins i tot es pot contextualitzar. El final d'aquesta també s'ha descobert. Vilà l'explica: "Les noies van estar aquí de gener a abril de 1944 o 1945 no ho recordo pas. L'activitat de la casa va començar abans, el 1939 o el 1940. L'últim grup d'hostes van ser aquelles 108 noies. Després d'elles no va venir ningú més. En acabat la guerra vaig haver d'acompanyar el cònsol anglès i la Guàrdia Civil a mirar què hi quedava a la casa. No hi quedava res: ho havien robat les nits anteriors." S'abaixa el teló. La història ja s'ha acabat. O potser no?

Borja Garcia Vilallonga